

Asia: VN/37682/2025

Lausuntopyyntö ehdotuksista valtioneuvoston asetukseksi yleisistä kielitutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta ja valtioneuvoston asetukseksi suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa annetun asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Jyväskylän yliopiston lausunto

Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, viittomakielen keskus ja S2-asiantuntijat kiittävät mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta valtioneuvoston asetukseksi. Soveltavan kielentutkimuksen keskus lausuu yleisesti asetusehdotuksesta ja viittomakielen keskus keskittyy viittomakieltä koskeviin seikkoihin. S2-asiantuntijat (Monikielisen akateemisen viestinnän keskus, kasvatustieteiden laitos, humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta) taas antavat lausunnon koulusivistyskielen määritelmän tarkentamista varten tehtävän laajemman valmistelun tueksi, sillä kieliasetuksia on käsitelty yhdessä.

Asetusehdotuksessa on otettu hyvin huomioon palaute, jota on annettu asetuksen valmistelun ja asetusmuutoksen taustalla olevan lakiesityksen yhteydessä. Emme esitä asetusehdotukseen muutoksia, mutta haluamme tuoda esille seuraavat seikat.

Luvussa 1 (Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet) todetaan, että kielitutkintojen uudistamisen tarkoituksena on parantaa kielitutkintojen tarjontaa ja laatua. Haluamme painottaa, että laadun ylläpitäminen pitää turvata riittävillä resursseilla. On pidettävä huolta, että yleisiin kielitutkintoihin kohdennetaan riittävästi resursseja, jotta uudet, lisääntyvät tehtävät pystytään hoitamaan, lisääntyvät tutkintokerrat saadaan toimimaan ja tulosten luotettavuus säilyy.

Yleisten kielitutkintojen osallistujamäärän kasvuun pyritään vastaamaan lisäämällä tutkintopäiviä ja digitalisoimalla testi. Digitaalisen testin alustaan ei kuitenkaan ole osoitettu rahaa, vaan Opetushallitus on siirtänyt vastuun digitaalisen testialustan hankinnasta ja kuluista Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskukselle. Tämä pitäisi ottaa paremmin huomioon Jyväskylän yliopistolle suunnatussa yleisten kielitutkintojen rahoituksessa, koska digitaalinen testialusta vaatii Soveltavan kielentutkimuksen keskukselta melko isoa rahallista panostusta. Lisäksi tämänhetkinen Opetushallituksen ja Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen sopimus yleisten kielitutkintojen laatimisesta ja arvioinnista on voimassa vain vuoden 2027 loppuun saakka.

Luvussa 4 (Pääasialliset vaikutukset) käsitellään muun muassa arvioijia koskevia kelpoisuusvaatimuksia. Asetusehdotuksessa kelpoisuusvaatimukset ovat selkeät ja riittävän tarkat. Vaatimuksissa on myös tarpeeksi joustavuutta, jotta ne mahdollistavat erilaisten kielitaidon asiantuntijoiden rekisteröinnin arvioijiksi. On myös tärkeää, että arvioijina ennen asetusmuutosta toimineet voivat jatkaa arvioijina. Samassa luvussa todetaan, että tutkintotodistusten allekirjoittaminen siirtyy asetusmuutoksen myötä tutkintotoimikunnalta Opetushallituksen tehtäväksi. Muutos on erittäin hyvä, sillä nykyisessä todistuksessa oleva tutkintotoimikunnan puheenjohtajan allekirjoitus aiheuttaa puheenjohtajana toimivalle ylimääräistä työtä, koska hän saa yhteydenottoja tutkintoon osallistuneilta.

Viittomakielen keskuksen kommentit liittyen viittomakielen tutkintoon

Ehdotuksessa kielitutkintoasetuksen muutetuksi 5 §:ksi käytetään termiä viittomakielen tutkinto sekä määritetään tutkinnon osakokeiden nimiksi viittomakielen ymmärtäminen, viittomakielen itsenäinen tuottaminen ja viittomakielinen keskustelu. Emme esitä muutoksia termistöön, mutta nostamme esille seuraavat seikat.

Yksikkömuotoinen sana viittomakieli esiintyy kielenkäytössä varsin taajaan. Asiantuntijakontekstissa yksikkömuotoinen sana viittomakieli viittaa tyypillisesti joko yksittäiseen (kansalliseen) viittomakieleen tai useamman viittomakielen joukkoon, toisinaan myös viittomakielten muodostamaan kielityyppiin (Palfreyman & Schembri 2022, <https://doi.org/10.1111/josl.12524>). Arkikontekstissa yksikkömuotoinen sana viittomakieli voi sisältää pejoratiivisen ajatuksen yhdestä universaalista ja kaikkien ymmärtämästä lingua francasta.

Täsmällisyyttä vaativissa konteksteissa käytetään usein määritteellisiä nimityksiä (esim. suomalainen viittomakieli tai suomenruotsalainen viittomakieli) tai monikkomuotoja (esim. viittomakielet). Viittomakielilaissa (359/2015) puhutaan yksikössä viittomakielestä. Viittomakielilain 1 §:ssä termi viittomakieli tarkennetaan suomalaiseksi ja suomenruotsalaiseksi viittomakieleksi.

Asetusehdotuksen osakokeiden nimitykset ovat samat kuin vuonna 2019 julkaistussa Suomalaisen viittomakielen taitotasokuvaimet ja arviointikriteerit -julkaisussa (<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7675-0>). Julkaisun kontekstissa on selvää, että viittomakielen ymmärtämisellä, viittomakielen itsenäisellä tuottamisella ja viittomakielisellä keskustelulla viitataan juuri suomalaisen viittomakielen taitoon ja arviointiin.

Lausuntopalautteessa esitettiin yhtenä vaihtoehtona termin viittomakieli korvaamista termillä viittominen. Termi viittominen on käytöltään laajempi kuin termi viittomakieli. Termillä viittominen voidaan viitata paitsi puhumista vastaavaan toimintaan, myös eriasteiseen tukiviittomien ja viitotun puheen käyttöön.

Yhteenvedona toteamme, että yksikkömuotoinen termi viittomakieli ei ole ehdotetussa asetuksessa tarkoin mahdollinen keino viitata Suomessa tai maailmalla käytettyihin viittomakielisiin, mutta termin yleisyys myös palvelee sen käyttöä asetustekstissä. Suomen lainsäädäntö (esim. viittomakielilaki 359/2015) tunnistaa suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen. Näiden lisäksi Suomessa käytetään myös muita viittomakielisiä (ks. Rainò 2025, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-486-2>).

S2-asiantuntijoiden kommentit koulusivistyskielen määritelmästä

Koulusivistyskielen määritelmän tarkentamista varten tehtävän laajemman valmistelun tueksi Jyväskylän yliopiston suomi toisena kielenä -asiantuntijat (Monikielisen akateemisen viestinnän keskus, kasvatustieteiden laitos, humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta) nostavat esiin seuraavat näkökulmat.

Nykyisen määritelmän mukaan henkilön koulusivistyskieleksi merkitään ”muu”, jos hänen äidinkielen oppimääränsä on ollut perusopetuksessa suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2). Koulusivistyskieleksi tulee lisäksi suomi/ruotsi vain, jos henkilö on saanut S2/R2-yo-kokeesta vähintään arvosanan magna (M) tai äidinkielen yo-kokeesta arvosanan hyväksytty (A).

Vuodesta 2026 lähtien S1/R1 ja S2/R2 -yo-kokeiden arvosanoja kohdellaan kuitenkin samanarvoisina korkeakoulujen todistusvalinnan pisteytyksissä. Tässä on ristiriita nykyisen koulusivistyskielen määritelmän kanssa, koska määritelmä ei tunnusta arvosanoja samanarvoisiksi. Nykyinen määritelmä näyttäisi perustuvan oletukselle, että S2/R2-yo-koe olisi vaatimustasoltaan matalampi kuin S1/R1-yo-koe. Nykyinen tulkinta voi johtaa siihen, että kokelaan ei ole järkevää suorittaa S2-yo-koea, vaikka sen avulla hän voisi monipuolisemmin osoittaa suomen/ruotsin kielen taitonsa.

Koulusivistyskielen määritelmää tulisikin tarkastella uudestaan siten, että äidinkielen yo-kokeen arvosana ja S2/R2-yo-kokeen arvosana vastaisivat toisiaan.

Nykyinen koulusivistyskielen määritelmä voi johtaa myös esimerkiksi seuraavanlaisiin seurauksiin korkeakouluopinnoissa: Jos opiskelijan koulusivistyskieli on "muu", hänen tutkintovaatimuksiinsa ei kuulu toisen kotimaisen kielen suorittaminen, koska hänelle ei tulkita ensimmäistä kotimaista kieltä. Vaikka hän suorittaisi toisen kotimaisen kielen korkeakoulussa, tutkintotodistukseen ei edelleenkään voida kirjata sen suorittamista, koska koulusivistyskielenä ei ole ensimmäistä kotimaista kieltä. Virkaa hakiessa tämä voi olla este.

Koulusivistyskielen määrittely seuraa henkilöä koko koulutuspolun työllistymiseen asti. Useisiin asiantuntijatehtäviin edellytetään lainsäädännön mukaan suomen/ruotsin kielen erinomaista hallintaa (Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 424/2003), ja koulusivistyskieli on keskeisessä osassa erinomaisen hallinnan osoittamista. Jos koulusivistyskieli on "muu", erinomainen kielitaito kelpoisuuden tai viran saamiseksi on usein osoitettava erillisellä kielitutkinnolla. Nykyinen lainsäädäntö ei tunnista opintojen aikana kehittyvää kielitaitoa. On mahdollista, että koulusivistyskieli jää "muuksi", vaikka henkilö olisi käynyt koko koulutuspolkunsa suomeksi/ruotsiksi ja suorittanut korkeakoulututkinnon ko. kielellä.

Yhtenä ehdotuksenamme on, että erinomaisen kielitaidon voisi osoittaa korkeakoulun opinnäytetyön yhteydessä suoritettavalla kypsyysnäytteellä, joka osoittaa akateemisen kirjoitustyylin ja opinnäytetyön aihepiirin hallintaa.

Havila Marjo
Jyväskylän yliopisto - Soveltavan kielentutkimuksen keskus, viittomakielen keskus, S2-asiantuntijat